

між різними категоріями населення, які різнилися за соціальним, економічним статусом, політичними поглядами. Масовий наступ радянської влади на традиційні духовні цінності українського народу замість бажаної ідейної монолітності суспільства і комуністичної переконаності призвів, навпаки, до моральної деградації, втрати справжніх ціннісних орієнтирів. Повсюдними стали такі явища, як соціальна апатія, негативне ставлення до державності, анархічні настрої.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Архірейський Д., Ченців В. Влада і селянство в Україні у 20-ті роки//З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 1999. – №1-2. – С.87-127; Дорошко М.С., Колесник В.Ф. Формування в Україні більшовицької партійно-державної номенклатури у 20-ті роки//Український історичний журнал. – 1993. – №9. – С.40-51; Кульчицький С.В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928). – К., 1996. – 268с.; Шульга І.Г. Гірка правда: Нариси з історії подільського селянства 1920-1932 рр. – Вінниця, 1997. – 152с.; Лойко О.О. Ставлення селян Поділля до політики радянської влади в початковий період непу// Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Історія. – Випуск 2. – 2000. – С.127-130; 2. Дорошко М.С., Колесник В.Ф. Формування в Україні більшовицької партійно-державної номенклатури у 20-ті рр.//Український історичний журнал. – 1993. – №9. – С.41; 3. Державний архів Вінницької області.(далі – ДАВО). – Ф.П.1.– Оп.1 – Спр.27. – Арк.3; 4. Там само. – Спр.5. – Арк.110; 5. Там само. – Спр.3 – Арк.14; 6.Там само. – Спр.31. – Арк.5; 7. Там само. – Спр.422. – Арк. 5; 8. Там само. – Спр. 31. – Арк. 8; 9. Дорошко М.С., Колесник В.Ф. – Вказана праця. – С.44; 10. Кульчицький С.В.; Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928). – К., 1996 – С.268; 11. ДАВО. – Ф.П.31. – Оп. 1. – Спр.58. – Арк.149; 12. Там само. – Спр.52. – Арк.32; 13. Там само. – Ф.П.33. – Оп.1. – Спр.707. – Арк.114; 14. Там само. – Ф.П.1. – Спр.502. – Арк.53; 15. Там само. – Ф.П.29. – Оп.1. – Спр.373. – Арк.55; 16. Там само. – Ф.П.33. – Оп.1. – Спр.775. – Арк.53; 17. Там само. – Ф.П.29. – Оп.1. – Спр.325. – Арк.52; 18. Там само. – Ф.П.33. – Оп.1. – Спр.707. – Арк.100; 19. Удод О. Історія в дзеркалі аксіології: Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920-1930-х роках. – К., 2000. – С.257.

М.Г.Вороліс

СТАН СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ПОДІЛЛІ У 1891 – 1901 РР.

Загальні аспекти розвитку освіти в Україні висвітлюються в історичних працях визначних українців різних епох – М. Грушевського, М. Драгоманова, Д. Дорошенка, І. Крип'якевича, М. Костомарова, І. Огієнка та інших.

У другій половині ХХ ст. зроблені фундаментальні розвідки в галузі історії українського шкільництва та педагогічної думки такими дослідниками як: О.М. Завальнюком, В.В. Малим, В.А. Гурським, А.Г. Філінюком, І.В. Сисаком та ін.

В кінці ХХ ст. в наше життя повернулися з небуття далекого дореволюційного минулого гімназії, ліцеї, колегіуми, недільні школи¹.

Ці навчальні заклади прославили нашу країну іменами багатьох талановитих вчених, видатних особистостей із різних галузей людської діяльності. Вони були символом істинного, класичного фундаментального знання, освіченості і вихованості.

Повернення гімназії й ліцею в наше життя сьогодні слід розглядати не як данину моди, а як прагнення наслідувати кращі вітчизняні традиції і зразки. Для цього необхідно знати історію їх розвитку.

В 1804 р. був прийнятий новий Статут навчальних закладів, який визначив структуру освітніх закладів. Тепер вона виглядала так: університет – гімназія – повітові училища, училища приходські (як форма підготовки до повітових училищ).

Після прийняття нового Статуту і розподілу навчальних закладів на місцях повсюдно почали створюватись різні гімназії – губернські, міські, приватні, імператорські, чоловічі і жіночі.

Перша гімназія на Україні була відкрита в Херсонській губернії 12 березня 1815 р. Відкриття гімназії вважалось важливою громадсько-політичною подією, на честь якої відправлялася божественна літургія, а під час служби стріляли гармати. Всі викладачі склали присягу на вірність імператору².

Навчальні предмети час від часу мінялися: одні знімалися, інші вводилися відповідно до особливих указів і розпоряджень Міністерства народної освіти.

Так, в перші десятиріччя ХІХ ст. в гімназії вивчалися: закон Божий, математика, російська словесність, природнича історія, мови: латинська, німецька, французька, чистописання, малювання³.

У 1852 р. в курсі гімназійного навчання були введені природничі науки. Метою цих нововведень було створити в учнів ясне уявлення про три царства природи, знайомлячи переважно з такими предметами, з яких складається ґрунт, фауна і флора, використовуючи місцевість рідного краю⁴.

Новий гімназійський Статут, який був прийнятий 19 листопада 1864 р., радикально змінив мету і зміст освіти в гімназіях. Тепер гімназії повинні були визначатися, якими їм бути – класичними чи реальними⁵.

На Поділлі, як в цілому в Російській імперії в XIX ст. здобуття повноцінної середньої освіти вважалося прерогативою чоловічої статті. У 1833 р. перша чоловіча гімназія була відкрита у Кам'янці-Подільському, а 1838 р. у Немирові, тоді як перша жіноча гімназія була відкрита у 1867 р. (м. Кам'янець-Подільський)⁶.

На 1891 р. на терені Подільської губернії діяли такі середні навчальні заклади: три чоловічі і одна жіноча (Маріїнська) гімназії, одне реальне училище та одна жіноча прогімназія⁷.

Із загальної кількості учнів в губернії (70392) у чоловічих гімназіях навчалось 820 учнів, із них 363 – в Кам'янець-Подільській і 457 в Немирівській. В Маріїнській жіночій гімназії – 238, Немирівській жіночій прогімназії – 139, у Вінницькому реальному училищі – 187 учнів. Таким чином, у середніх навчальних закладах Подільської губернії на 1891 рік навчалось 1384 учні (1007 хлопців і 377 дівчат) або біля 1,9% від загальної кількості учнів в губернії.⁸

Кількість учнів, які навчалися в середніх навчальних закладах губернії за віросповіданням та станами показано в таблицях.⁹

Таблиця 1. Кількість учнів, які навчалися в середніх навчальних закладах за віросповіданням

За віросповіданням	Навчалось учнів у середніх закладах					
	Кількість учнів чоловічої статті	% співвідношення	Кількість учнів жіночої статті	% співвідношення	Всього учнів	Всього в % співвідношення
Православних	459	45,6	274	72,8	733	52,9
Католиків	437	43,4	45	11,9	482	34,8
Лютеранців	13	1,3	7	1,8	20	1,4
Іудеїв	94	9,3	51	13,5	145	10,5
Інших віросповідань	4	0,4	-	-	4	0,4

Таблиця 2. Кількість учнів, які навчалися в середніх навчальних закладах за станами

За станами / дітей	Навчалось учнів у середніх закладах					
	Кількість учнів чоловічої статті	% співвідношення	Кількість учнів жіночої статті	% співвідношення	Всього учнів	Всього в % співвідношення
Дворян чиновників	564	56	242	64,2	806	58,2
Священиків	74	7,3	31	8,2	105	7,6
Міщан	255	25,3	78	20,7	333	24
Селян	71	7,1	17	4,5	88	6,4
Іноземців	43	4,3	9	2,4	52	3,8

Протягом десяти років стан розвитку освіти в Подільській губернії суттєво не змінився. У 1900 р. була лише відкрита одна жіноча гімназія (м. Інніця) і на 1901 рік у середніх закладах навчалось 2281 учень, що лише на 1,6% більше, ніж у 1891 році.¹⁰

Таблиця 3. Кількість учнів, які навчалися в середніх навчальних закладах у 1901 році за віросповіданням

За віросповіданням	Навчалось учнів у середніх закладах					
	Кількість учнів чоловічої статті	% співвідношення	Кількість учнів жіночої статті	% співвідношення	Всього учнів	Всього в % співвідношення
Православних	1875	82,2	406	17,8	2281	100,0

	статті		статті			
Православних	763	54,5	527	59,9	1290	56,5
Католиків	457	32,6	143	16,3	600	26,3
Лютеранців	28	2	10	1,1	38	1,7
Іудеїв	152	10,9	199	22,6	351	15,4
Інших віросповідань	1	0,1	1	0,1	2	0,1

Таблиця 4. Кількість учнів, які навчалися в середніх навчальних закладах у 1901 році за станами¹¹

За станами дітей	Навчалося учнів у середніх закладах					
	Кількість учнів чоловічої статі	% відношенні	Кількість учнів жіночої статі	% відношенні	Всього учнів	Всього в % відношенні
Дворян чиновників	728	52	433	49,2	1161	51
Священиків	89	6,4	68	7,7	157	7
Міщан	411	29,3	307	34,9	718	31,4
Селян	124	8,8	51	5,8	175	7,6
Іноземців	44	3,5	21	2,4	70	3,0

Порівнявши статистичні дані, можна зробити висновок, що за 10 років суттєво не змінилися кількісні показники розвитку освіти в Подільській губернії, хоча позитивна динаміка й намічалась. На 3,6% збільшилася кількість дітей із православних сімей на 8,5% католиків і 4,9% дітей із єврейських сімей.

За десять років існування гімназії лише на 7,4% збільшилася кількість учнів вихідців із міських сімей, на 1,2% збільшилося учнів із сільської місцевості, на 7,2% зменшилося учнів – вихідців із дворян і чиновників.

Порівняльні дані дають можливість зробити висновок про те, що освіту у зазначених типах навчальних закладів одержувала незначна кількість молоді Подільської губернії, вони не забезпечували потребу в отриманні освіти рідною мовою.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Островерхова Н.М. Парадигми управління авторськими закладами освіти – К., 1998. – С.53-248;
2. Кулікова Л. Гімназія як символ кращих традицій у вітчизняній освіті // Історія в школах. – 2000. – №4 – С.9;
3. Кулікова Л. Гімназія як символ кращих традицій у вітчизняній освіті // Історія в школах. – 2000. – №4 – С.9;
4. Кулікова Л. Гімназія як символ кращих традицій у вітчизняній освіті // Історія в школах. – 2000. – №4 – С.10;
5. Почерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. Вторая половина XIX в. – М., Педагогика, 1976. – С.112-113;
6. Сисак І.В. З історії Кам'янець-Подільської Маріїнської жіночої гімназії (1867-1917 рр.). Збірник наукових праць Т.Л. – 1998. – К.-Под. – С.97;
7. Обор Подольської губернии за 1891 г. – К., 1891. – С.125;
8. Обор Подольської губернии за 1891 г. – К., 1891. – С.126;
9. Обор Подольської губернии за 1891 г. – К., 1891. – С.130-132;
10. Обор Подольської губернии за 1901 г. – К., 1901. – С.169;
11. Обор Подольської губернии за 1901 г. – К., 1901. – С.170;

Н.В. Жмуд

ТРАДИЦІ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАД НА ПОДІЛЛІ: ЕТНОПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ (ПОЧ. XX – 1960- ТІ РР.)

Соціальні утворення відіграють провідну роль в процесі формування етносу як на екзогенному, так і на ендогенному рівнях – це є одним із актуальних питань для сучасної етнології. Для українського суспільства притаманна орієнтація на внутрішні механізми самоорганізації, одними з яких є молодіжні громади.

Дослідженню питання діяльності дівочих та парубочих громад в Україні в етнологічній літературі було приділено значну увагу, зокрема праці З. Кузели¹, В. Ястребова², В. Боржковського, В. Камінського³, В. Балушка⁴, В. Борисенко⁵ та ін. Основні проблеми в даних роботах – структура